

সম্পাদনা সংজ্ঞা তাৎপৰ্য্য অৰু দৰ্শন, গ্ৰন্থ ইতিহাস

গ্ৰন্থ ইতিহাস: সংজ্ঞা, তাৎপৰ্য্য আৰু দৰ্শন

গ্ৰন্থ কেৱল চিয়াঁহী আৰু কাগজৰ সমষ্টি নহয়; ই মানৱ সভ্যতাৰ চিন্তা, চেতনা আৰু জ্ঞানৰ ধাৰক। তলত গ্ৰন্থ ইতিহাসৰ সংজ্ঞাত্মক আৰু দাৰ্শনিক দিশসমূহ আলোচনা কৰা হ'ল:

১. গ্ৰন্থৰ সংজ্ঞা (Definition)

বহল অৰ্থত, গ্ৰন্থ হ'ল কোনো এক স্থায়ী মাধ্যমৰ ওপৰত সংৰক্ষিত ভাষা বা ভাৱৰ পদ্ধতিবদ্ধ ৰূপ।

- **বিৱৰ্তনশীল সংজ্ঞা:** পুৰণি কালত গ্ৰন্থ মানে আছিল শিলৰ ফলি, ভূৰ্জপত্ৰ বা সাঁচিপাতৰ সংগ্ৰহ।
- **আধুনিক সংজ্ঞা:** বৰ্তমানৰ যুগত ছপা পুথিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি কম্পিউটাৰ বা মোবাইলৰ স্ক্ৰীনত পঢ়িব পৰা 'ই-বুক' (E-book) লৈকে সকলোবোৰেই গ্ৰন্থৰ সংজ্ঞাৰ অন্তৰ্ভুক্ত। ইউনেস্কোৰ মতে, বিজ্ঞাপনৰ বাহিৰে অন্ততঃ ৪৯ পৃষ্ঠাৰ একোখন প্ৰকাশিত পুথিকেই 'গ্ৰন্থ' বুলিব পাৰি।

২. ইতিহাসৰ তাৎপৰ্য্য (Significance)

গ্ৰন্থ ইতিহাস অধ্যয়ন কৰাৰ আঁৰত কেইবাটাও গুৰুত্বপূৰ্ণ কাৰণ থাকে:

- **স্মৃতিৰ সংৰক্ষণ:** মানুহৰ জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞতাক এটা প্ৰজন্মৰ পৰা আনটো প্ৰজন্মলৈ লৈ যোৱাৰ আটাইতকৈ নিৰ্ভৰযোগ্য মাধ্যম হ'ল গ্ৰন্থ।
- **সংস্কৃতিৰ বাহক:** গ্ৰন্থই কোনো এটা জাতিৰ ভাষা, সাহিত্য আৰু সাংস্কৃতিক পৰিচয় ধৰি ৰাখে।
- **গণতান্ত্ৰিকৰণ:** ছপা যন্ত্ৰৰ আৱিষ্কাৰৰ পিছত জ্ঞান কেৱল অভিজাত শ্ৰেণীৰ হাতত আৱদ্ধ হৈ নাথাকি সাধাৰণ মানুহৰ মাজলৈ বিয়পি পৰিল। ইয়াৰ ফলত সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক বিপ্লৱৰ সূচনা হ'ল।

৩. গ্ৰন্থৰ দৰ্শন (Philosophy of the Book)

গ্ৰন্থৰ আঁৰত এক গভীৰ জীৱন দৰ্শন নিহিত থাকে:

- **অবিনাশী সত্তা:** মানুহৰ নশ্বৰ দেহৰ মৃত্যু ঘটে, কিন্তু গ্ৰন্থৰ জৰিয়তে তেওঁৰ চিন্তা যুগ যুগ ধৰি জীয়াই থাকে।

- **মনুষ্যত্বৰ বিকাশ:** ফৰাচী দাৰ্শনিক ভল্টেয়াৰৰ মতে, "গ্ৰন্থই মানুহৰ মনক আলোকিত কৰে আৰু সত্য কৰি তোলে।" গ্ৰন্থ অধ্যয়নৰ জৰিয়তে মানুহে নিজৰ সংকীৰ্ণ গপ্তীৰ পৰা ওলাই বিশ্বমানৱৰ সৈতে একাত্ম হ'ব পাৰে।
- **মৌন সংলাপ:** গ্ৰন্থ হ'ল এজন লেখক আৰু পাঠকৰ মাজত হোৱা এক মৌন কথোপকথন। ই মানুহক নিসংগতাৰ মাজতো সংগ দিয়ে আৰু চিন্তাৰ গভীৰতালৈ লৈ যায়।

৪. গ্ৰন্থৰ ইতিহাসৰ সংক্ষিপ্ত বিৱৰ্তন

গ্ৰন্থৰ ইতিহাস মানৱ সভ্যতাৰ উত্তৰণৰ এক অবিচ্ছেদ্য অংগ। মানুহে যেতিয়াই নিজৰ অভিজ্ঞতা আৰু জ্ঞানক ভৱিষ্যতৰ বাবে ধৰি ৰাখিবলৈ বিচাৰিলে, তেতিয়াই গ্ৰন্থৰ ধাৰণাটোৱে জন্ম পালে। তলত গ্ৰন্থৰ ক্ৰমবিকাশৰ ইতিহাসক কেইবাটাও স্তৰত আলোচনা কৰা হ'ল:

১. প্ৰাচীন যুগ: লিপি আৰু মাধ্যমৰ সন্ধান

গ্ৰন্থৰ ইতিহাস আৰম্ভ হৈছিল চাক্ষুস সংকেটৰ জৰিয়তে। প্ৰথম অৱস্থাত মানুহে গুহাৰ দেৱালত ছবি আঁকি মনৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰিছিল।

- **মাটিৰ ফলি (Clay Tablets):** প্ৰায় খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ৩০০০ বছৰ আগতে মেচোপটেমিয়াৰ সুমেৰীয়সকলে বোকা মাটিৰ ফলিত জোঙা কাঠিৰে 'কিউনিফৰ্ম' লিপিৰে লিখিছিল। এইবোৰেই আছিল বিশ্বৰ প্ৰথম 'গ্ৰন্থ'ৰ নিদৰ্শন।
- **পেপিৰাছ (Papyrus):** মিচৰীয়সকলে নীল নদীৰ পাৰত হোৱা 'পেপিৰাছ' নামৰ এবিধ গছৰ মজ্জাৰ পৰা কাগজৰ দৰে মাধ্যম তৈয়াৰ কৰিছিল। ইয়াক মেৰিয়াই খব পৰা গৈছিল (Scrolls)।
- **শিল আৰু ধাতু:** ভাৰতবৰ্ষকে ধৰি বিভিন্ন প্ৰাচীন সভ্যতাত শিলৰ স্তম্ভ, তাম্ৰপত্ৰ আদিত ৰাজকীয় ঘোষণা আৰু ধৰ্মীয় বাণী খোদিত কৰা হৈছিল।

২. মধ্যযুগ: হস্তলিখিত পুথিৰ যুগ (Manuscripts)

কাগজ আৰু ছপা যন্ত্ৰৰ আৱিষ্কাৰৰ আগৰ এই সময়ছোৱাত গ্ৰন্থ আছিল অত্যন্ত মূল্যবান আৰু দুস্প্ৰাপ্য।

- **সাঁচিপাত আৰু ভূৰ্জপত্ৰ:** অসমত সাঁচি গছৰ ছালৰ পৰা 'সাঁচিপাত' প্ৰস্তুত কৰি পুথি লিখা হৈছিল। একেদৰে উত্তৰ ভাৰতত 'ভূৰ্জপত্ৰ' আৰু দক্ষিণ ভাৰতত 'তালপত্ৰ' (Palm leaves) ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল।
- **পাৰ্চমেন্ট আৰু ভেগ্লাম:** ইউৰোপত পশুপক্ষীৰ ছাল শোধন কৰি লিখাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল।

- **অনুলিপিৰ প্ৰথা:** এই সময়ত লিপিকাৰসকলে (Scribes) হাতেৰে লিখি এখন গ্ৰন্থৰ পৰা আন এখন গ্ৰন্থ তৈয়াৰ কৰিছিল। মঠ-মন্দিৰ আৰু সত্ৰসমূহ আছিল এই গ্ৰন্থসমূহৰ সংৰক্ষণ স্থলী।

৩. ছপা যন্ত্ৰৰ বিপ্লৱ (The Gutenberg Revolution)

গ্ৰন্থৰ ইতিহাসত আটাইতকৈ ডাঙৰ পৰিৱৰ্তন আহে ১৫ শতিকাত।

- **যোহান্স গুটেনবাৰ্গ:** ১৪৫০ চনৰ আশে-পাশে জাৰ্মানীৰ গুটেনবাৰ্গে 'মুভেবল টাইপ' ছপা যন্ত্ৰ আৱিষ্কাৰ কৰে। ইয়াৰ দ্বাৰা প্ৰথমবাৰৰ বাবে একেলগে বহুতো গ্ৰন্থ কম সময়ত প্ৰকাশ কৰাটো সম্ভৱ হৈ পৰিল।
- **জ্ঞানৰ গণতান্ত্ৰিকৰণ:** ছপা যন্ত্ৰৰ ফলত গ্ৰন্থৰ দাম কমি গ'ল আৰু ই সাধাৰণ জনতাৰ হাতত পৰিল। ইয়াৰ ফলতেই ইউৰোপত 'নৱজাগৰণ' (Renaissance) আৰু ধৰ্মীয় সংস্কাৰ আন্দোলন সম্ভৱ হৈছিল।

৪. আধুনিক যুগ: ঔদ্যোগিক বিপ্লৱ আৰু গ্ৰন্থ

১৮ আৰু ১৯ শতিকাত কাগজ উৎপাদনৰ কাৰখানা আৰু ভাপচালিত ছপা যন্ত্ৰৰ আৱিষ্কাৰে গ্ৰন্থৰ ইতিহাসক এক নতুন মাত্ৰা দিলে।

- **লিথোগ্ৰাফী আৰু অফচেট প্ৰিন্টিং:** এই প্ৰযুক্তিবোৰে গ্ৰন্থত ছবি আৰু ৰঙৰ ব্যৱহাৰ সহজ কৰি তুলিলে।
- **উপন্যাস আৰু সংবাদপত্ৰ:** এই সময়ছোৱাতেই গ্ৰন্থ কেৱল ধৰ্মীয় বা শৈক্ষিক চৰ্চাতে সীমাবদ্ধ নাথাকি মনোৰঞ্জনৰো এক জনপ্ৰিয় মাধ্যম হৈ পৰিল।

৫. ডিজিটেল যুগ: ই-বুক আৰু ভৱিষ্যত

২০ শতিকাৰ শেষৰ ফালৰ পৰা গ্ৰন্থৰ ইতিহাসত এক আমূল পৰিৱৰ্তন ঘটিল। গ্ৰন্থই কাগজৰ ভৌতিক পৰিসীমা অতিক্ৰম কৰি কম্পিউটাৰ আৰু মোবাইলৰ স্ক্ৰীণত ধৰা দিলে।

- **ই-বুক (E-Books):** কিণ্ডল (Kindle) বা মোবাইল এপৰ জৰিয়তে হাজাৰ হাজাৰ গ্ৰন্থ জেপত লৈ ফুৰিব পৰা হ'ল।
- **অডিঅ' বুক (Audio Books):** ব্যস্ত মানুহৰ বাবে এতিয়া গ্ৰন্থ পঢ়াৰ সলনি 'শুনাৰ' সুবিধা উপলব্ধ হৈছে।

সামৰণি

গ্ৰন্থৰ ইতিহাস হ'ল মানুহৰ চিন্তাক অমৰত্ব প্ৰদান কৰাৰ সংগ্ৰামৰ ইতিহাস। মাটিৰ ফলিৰ পৰা আৰম্ভ হোৱা এই যাত্ৰাই আজি ডিজিটেল পৃথিৱীত ভৰি দিছে। মাধ্যম যিয়েই নহওক, গ্ৰন্থই সদায় মানৱ সভ্যতাক পোহৰ দি আহিছে আৰু ভৱিষ্যতেও দি থাকিব।

যুগ	মাধ্যম	বৈশিষ্ট্য
প্ৰাচীন যুগ	শিল, মাটিৰ ফলি, পেপিৰাছ	হাতৰে লিখা, অত্যন্ত সীমিত আৰু দুস্থাপ্য।
মধ্য যুগ	ভূৰ্জপত্ৰ, সাঁচিপাত, পাৰ্চমেণ্ট	ধৰ্মীয় আৰু ৰাজকীয় পৃষ্ঠপোষকতাত পুথি সংৰক্ষণ।
ছপা যুগ (১৪৫০)	কাগজ আৰু মেচিন	গুটেনবাৰ্গৰ ছপা যন্ত্ৰৰ দ্বাৰা গ্ৰন্থৰ গণ-উৎপাদন আৰম্ভ।
ডিজিটেল যুগ	স্ক্ৰীণ, অডিঅ' বুক	স্পৰ্শহীন গ্ৰন্থ, যিকোনো ঠাইতে সুলভ।

উপসংহাৰ:

গ্ৰন্থৰ ইতিহাস কেৱল আখৰৰ ইতিহাস নহয়, ই মানৱ সমাজৰ ক্ৰমবিকাশৰ দলিল। গ্ৰন্থই মানুহক অতীতৰ সৈতে সংযোগ কৰে, বৰ্তমানক বিশ্লেষণ কৰিবলৈ শিকায় আৰু ভৱিষ্যতৰ সপোন দেখুৱায়। সেয়েহে গ্ৰন্থক "মানৱ সভ্যতাৰ শ্ৰেষ্ঠ আৱিষ্কাৰ" বুলি গণ্য কৰা হয়।